

		biotoop beschrijving	gebruikte bronnen
AMVB	das	Dassen bouwen hun burchten in hoog en droog gelegen vergraabare gronden. De afstand naar grazige beekdalen, rivieruiterwaarden of andere voedselgebieden mag niet te groot zijn. Ze houden van een kleinschalig weide- of akkerlandschap bij bosranden of houtwallen, maar ook in meer open terreinen, zoals heidevelden komen dassen voor. Het landschap moet voldoende dekking en voldoende voedselaanbod bieden en, als het even kan, zo weinig mogelijk verstoring.	www.dasenboom.nl ; soortenstandaard
AMVB	boommarter	De boommarter komt in allerlei typen en leeftijden bos voor. Niet alleen oude bossen, maar bijvoorbeeld ook in de jonge bossen van de Flevopolders en in Moerasbossen in Overijssel en Utrecht. De bomen moeten dik genoeg zijn voor de (spechten)holen waarin ze hun verblijfplaats hebben.	www.zoogdiervereniging.nl
AMVB	eikelmuis	Eikelmuisen leven voornamelijk in structuurrijke loofbossen in glooiend gebied, het liefst begroeid met eiken, maar ze komen ook voor in naaldbossen, boomgaarden, kleinschalig agrarisch cultuurlandschap en parklandschap in dorpsranden. Ook struikgewas, hagen, tuinen, muren en gebouwen kunnen bewoond worden door de eikelmuis, mits er in de directe omgeving bos of struikgewas aanwezig is en de plek zelf voldoende beschutting geeft.	www.zoogdiervereniging.nl
AMVB	gewone zeehond	De gewone zeehond leeft voornamelijk in getijdengebieden waar plekken aanwezig zijn die bij eb droogvallen.	www.zoogdiervereniging.nl
AMVB	veldspitsmuis	De veldspitsmuis bewoont kleinschalig agrarisch cultuurlandschap dat niet te intensief beheerd wordt. Hij komt voor in overgangsvegetaties, lintvormige landschapselementen, opgaande kruidenvegetaties en overhoekjes. En ook in aanliggende, braakliggende of niet begraasde kruidenvegetaties, zoals boomgaarden, kan de soort worden aangetroffen. In gebouwen komt hij zelden voor.	www.zoogdiervereniging.nl
AMVB	waterspitsmuis	De waterspitsmuis komt voor in en langs schoon, niet te voedselrijk, vrij snel stromend tot stilstaand water met een behoorlijk ontwikkelde watervegetatie en ruig begroeide oevers. Hij komt voor bij beken, rivieren, sloten, plassen en daar waar grondwater opwelt. Ook wordt hij veelvuldig aangetroffen langs de binnenduinrand, natuurlijke duinmeren en kunstmatige infiltratiegebieden. De waterspitsmuis komt alleen daar voor waar bodembedekkende vegetatie aanwezig is en waar binnen een straal van 500 meter water is te vinden. Bovendien moet er in de oevers voldoende schuilmogelijkheid zijn waar de waterspitsmuis zich kan terugtrekken om zijn prooi op te eten.	www.zoogdiervereniging.nl
AMVB	adder	De adder komt voor in structuurrijke bossen en heiden, zowel vochtige als droge.	www.ravon.nl
AMVB	hazelworm	Hazelwormen leven in bossen, bosranden, heide, houtwallen, struwelen, spoor- en wegbermen, ruderaal plaatsen en tuinen.	www.ravon.nl
AMVB	ringslang	De ringslang is gebonden aan waterrijke habitats op zandgronden en op de overgangen van zandgrond naar veen- en kleigronden. Grote oppervlaktes laag gelegen, nat gebied worden gemeden. De ringslang komt ook voor in het laagveen. Andere landschapstypen waarin relatief veel waarnemingen worden verricht zijn bos en struweel en op infrastructuur (wegen en spoorwegen). Ringslangen kunnen ook aanwezig zijn in een bebouwde omgeving en in het agrarisch gebied. Heide en hoogveen maken onderdeel uit van het leefgebied, maar zijn geen voorkeurshabitat.	www.ravon.nl
AMVB	vinpootsalamander	Het meest voorkomende habitat van de vinpootsalamander bestaat uit bos- en heidegebieden op zandgronden. Het tweede habitattypen bestaat uit heuvels landschap waar hij voornamelijk voorkomt in of nabij hellingbossen. De vinpootsalamander is een cultuurmijdende soort en komt nauwelijks voor in agrarisch gebied en stad en dorp. De vinpootsalamander is een typische soort voor vennen. Daarnaast komt de soort voor in poelen of andere kleine wateren en in beperkte mate ook in sloten.	www.ravon.nl
AMVB	vuursalamander	Vuursalamanders komen voor in een heuvelachtig landschap met vochtige loofbossen, doorsneden met bronbeekjes. Kalkrijke bodems, bronnen en een hoge bodemvochtigheid lijken de belangrijkste biotoopeisen te zijn. Een ander belangrijk aspect van dit schaduwrijke biotoop is de aanwezigheid van koele, vochtige schuilplaatsen.	www.ravon.nl

		biotoop beschrijving	gebruikte bronnen
AMVB	beekprik	Beekprik is een typische bewoner van (kleine) beken en sprengen met een afwisseling van snelstromende trajecten met substraat in de vorm van grof zand en grind waar de adulte dieren zich voortplanten en luwe traag stromende delen met slib en detritus waar de larven opgroeien.	www.ravon.nl
AMVB	bittervoorn	Bittervoorn is te vinden in de wat bredere sloten, weteringen en vaarten, daarnaast ook in laagdynamische vegetatierijke uiterwaardplassen. In vegetatierijke beken op de hogere zandgronden komt bittervoorn minder algemeen voor.	www.ravon.nl ; soortenstandaard
AMVB	elrits	Elrits komt voor in vrij snel stromende beken met een grindbodem.	www.ravon.nl
AMVB	gestippelde alver	Gestippelde alver leeft in heldere, vrij koele, sterk stromende en zuurstofrijke wateren.	www.ravon.nl
AMVB	grote modderkruiper	Grote modderkruiper kan worden aangetroffen in stilstaande of langzaam stromende wateren, zoals sloten, vennen, plassen en afgesneden meanders van rivieren en beken. Grote modderkruiper komt hier voor op vegetatierijke plaatsen met een goed ontwikkelde modderbodem. Vaak oudere cultuurlandschappen waar weinig aan waterbeheer is gedaan.	www.ravon.nl ; soortenstandaard
AMVB	rivierprik	Voornamelijk in rivieren zoals de Drentse Aa, Swalm, Roer en Grensmaas.	
AMVB	bruin dikkopje	Het bruin dikkopje kan zowel in droge als vochtige graslanden leven, als de vegetatie maar laag en open is. Voorbeelden zijn open schrale kruidenrijke graslanden in heiden of nabij bossen op zand- en kalkgrond. Tegenwoordig is de soort beperkt tot droog en schraal kalkgrasland op zuidhellingen, met een lage, kruidenrijke vegetatie en hier en daar met een kale bodem.	www.vlindernet.nl
AMVB	dwergblauwtje	Dwergblauwtjes komen voor in structuurrijke, droge graslanden op kalkrijke gronden.	www.vlindernet.nl
AMVB	dwergdikkopje	Dwergdikkopjes leven in droge en warme (kalk-)graslanden en dan met name de ruige gedeelten met grote pollen gevinde kortsteel.	www.vlindernet.nl
AMVB	groot geaderd witje	Groot geaderd witje komt vooral voor in open bossen, bosranden, bosweiden, hoogstamboomgaarden en sleedoornstruwelen langs hooi- en weilanden.	www.vlindernet.nl
AMVB	grote ijsvogelvinder	Grote ijsvogelvinder is gebonden aan open, matig vochtige loof- en gemengde bossen met ratelpopulieren.	www.vlindernet.nl
AMVB	heideblauwtje	Heideblauwtje komt voor in zowel droge als natte heidevelden; vaak op de overgang van droge naar natte heide. De heide is doorgaans vrij open tot zeer open en structuurrijk met hier en daar kale grond.	www.vlindernet.nl
AMVB	iepenpage	Iepenpages zijn gebonden aan iepen in (vochtige) bossen, bosranden, parken en grotere tuinen.	www.vlindernet.nl
AMVB	kalkgraslanddikkopje	Kalkgraslanddikkopje komt voor in droge, schrale graslanden en kalkgraslanden.	www.vlindernet.nl
AMVB	keizersmantel	Keizersmantel leeft in bosranden, kapvlakten en brede bospaden met kruidenrijke zomen, waar een hoge dichtheid viooltjes aanwezig is en een bloemrijke ruigte met geschikte nectarplanten.	www.vlindernet.nl
AMVB	klaverblauwtje	Droge, matig schrale graslanden, zoals kalkgraslanden, schralere hooilanden, brede kruidenrijke schrale wegbermen en zonnig gelegen, vrij vochtige en kruidenrijke, extensief begraasde weilanden.	www.vlindernet.nl
AMVB	purperstreepparelmoervlinder	Natte tot vochtige, matig voedselrijke ruigten en beekdalgraslanden, vaak met enige beschutting van bos of struweel.	www.vlindernet.nl
AMVB	rode vuurvinder	Schrale tot matig voedselrijke, vochtige of natte graslanden.	www.vlindernet.nl
AMVB	rouwmantel	Gevarieerde, open bossen met wilgen op vochtige, zonnige plaatsen; waardplanten zijn diverse soorten wilg, waaronder vooral boswilg, grauwe wilg en geoorde wilg; in mindere mate ook berk, ratelpopulier en prunus.	www.vlindernet.nl
AMVB	tweekleurig hooibeestje	Warme droge schrale open graslanden op zonnige beschutte plaatsen. Waardplanten zijn diverse grassoorten, waaronder vooral schapengras; ook beemdgras, struisgras en parelgras.	www.vlindernet.nl
AMVB	veenbesparelmoervlinder	Oevers van vennen met hoogveenontwikkeling en hoogveentjes omgeven door bos. Waardplanten zijn kleine veenbes en soms lavendelhei.	www.vlindernet.nl
AMVB	veenhouibeestje	Voedselarme plaatsen in moerassen, veengebieden, natte heiden en verveende randen langs heidevennen. Waardplanten is Eenarig wollegras; buiten Nederland ook grassen zoals pijpenstrootje.	www.vlindernet.nl
AMVB	veldparelmoervlinder	Kruidenrijke, droge en schrale graslanden met een open, korte, vrij rommelige mozaiekstructuur. Waardplant is vooral smalle weegbree.	www.vlindernet.nl

		biotoop beschrijving	gebruikte bronnen
AMVB	woudparelmoervlinder	Vochtige ruigten op open plaatsen in een luwe omgeving, zoals ruige randen van vochtige hooi- of weilanden en natte, ruige graslandjes in beekbegeleidende bossen. Waardplanten zijn echte valeriaan en kleine valeriaan. Uitgestorven in Nederland.	www.vlindernet.nl
AMVB	zilvervlek	Bosranden en open plekken in bossen, zoals kapvlakten en bosweiden, brede bospaden en beschutte graslanden. Waardplanten zijn diverse soorten viooltje, met name hondsviooltje en bleek- en donkersporig bosviooltje.	www.vlindernet.nl
AMVB	groot zeegras	Water: ondiepten in de Waddenzee en de zeearmen in Zeeland, bij eb niet droogvallende plaatsen, bodems van diepe kwelderkeken en soms in binnendijkse plassen.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	baardvleermuis	De baardvleermuis is in Nederland een soort van het kleinschalige agrarische cultuurlandschap en van bosgebieden. Als winterverblijf zijn vooral kalksteengroeven, bunkers, forten, vestingwerken, oude steenfabrieken, ijskelders en (kasteel)kelders bekend.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	bechstein's vleermuis	Oud vochtig structuurrijk loof-, naald- en gemengd bos, maar vooral hele oude ontwikkelde beuken en eikenbossen, met een hoog aanbod aan bomen met holten en spleten. Kleinschalige landschapsstructuur met verspreid staande oude bomen (couliissen landschap en parken/landgoederen).	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	bever	Bevers komen voor in het overgangsgedebied tussen land en water zoals moerassen, langs beken, vaarten, rivieren en meren; bij voorkeur omzoomd door broekbossen met bomen als wilg en es. De aanwezigheid van bossen/bomen op de oevers is een vereiste.	www.zoogdiervereniging.nl/soortenstandaard
Bijl IV	bosvleermuis	De bosvleermuis is een soort van bossen en het kleinschalige agrarische cultuurlandschap. De bosvleermuis bezet in het najaar een territorium door vanuit een vaste verblijfplaats in een boomholte of kast te roepen. Als winterverblijf zijn voor de bosvleermuis vooral boomholtes, maar ook zolders en andere plekken in gebouwen worden gebruikt.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	brandt's vleermuis	De Brandt's vleermuis is een soort van kleinschalige agrarische cultuurlandschappen en bosgebieden. Verblijfplaatsen van Brandt's vleermuizen worden vooral in gebouwen gevonden, op zolders, achter houtwerk en in spouwmuren.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	bruinvis	De bruinvis leeft voornamelijk in zout water maar kan ook in brak water worden aangetroffen.	www.zoogdiervereniging.nl
Bijl IV	euraziatische lynx	De lynx komt (in het buitenland) voornamelijk voor in grote aaneengesloten bosgebieden van afwisselende samenstelling. Hij heeft een voorkeur voor volwassen, dichtbegroeide naalddouwen en gemengde bossen, met veel bomen en een dichte ondergroei.	www.zoogdiervereniging.nl
Bijl IV	franjesaart	De franjesaart is een soort van half open tot zeer dicht bos en kleinschalig, gesloten landschap. Ze wordt vaak in of bij relatief waterrijk, vochtig (loof)bos gevonden.	www.vleermuizenindestad.nl
Bijl IV	gewone dolfin	Noordzee	
Bijl IV	gewone dwergvleermuis	Gedurende het hele jaar worden vooral gebouwen als verblijfplaats gebruikt. Ze leeft in gesloten tot half open landschap, in kleinschalig agrarisch landschap, in dorpen en steden, parken en tuinen.	soortenstandaard
Bijl IV	gewone grootoorvleermuis	Ze worden zowel op zolders, achter betimmeringen, daklijsten en vensterluiken, in spouwmuren, onder dakpannen, als in holten en spleten in bomen en in vleermuiskasten gevonden. Ze jagen op beschutte plekken in bos en kleinschalig parkachtig landschap, boven bospaden, lanen en open plekken, langs bosranden en laag boven (bloeiende) kruidenvegetaties of langs en door de kroon van (bloeiende) bomen. Als winterverblijf worden grotten, kalksteengroeven, oude steenfabrieken, bunkers, forten, vestingwerken, ijskelders en (kasteel)kelders gebruikt. Overwinterende gewone grootoorvleermuizen zijn echter ook op zolders en in kerktorens, en een enkele keer in boomholtes gevonden.	soortenstandaard
Bijl IV	grijze grootoorvleermuis	De grijze grootoorvleermuis lijkt sterk aan menselijke nederzettingen gebonden. De grijze grootoorvleermuis is een duidelijk warmteminnende soort en kiest relatief warme zolders (vaak gedekt met leisteen) als zomerverblijfplaats. Als winterverblijf is het ondergrondse type bekend, zoals grotten, kalksteengroeven, oude steenfabrieken, bunkers, vestingwerken, ijskelders en (kasteel)kelders.	www.vleermuizenindestad.nl

		biotoop beschrijving	gebruikte bronnen
Bijl IV	grote hoefijzerneus	De grote hoefijzerneus jaagt in allerlei halfopen structuurrijke landschappen. Grote hoefijzerneuzen hangen in grote groepen vrij aan het plafond op warmere vaak lesteengedekte (kerk)zolders.	
Bijl IV	hamster	De hamster is gebonden aan een open, agrarisch landschap op leem- of lössgrond, nodig voor een stevige grond om burchten in te bouwen, met een lage grondwaterstand (lager dan 80 cm onder het maaiveld). De hamster leeft met name in graanakkers of percelen met luzerne.	www.zoogdiervereniging.nl
Bijl IV	hazelmuis	De hazelmuis komt vooral in heuvellandschappen en gebergten voor. Hij wordt vooral aangetroffen in en nabij loofbossen, en heeft hierbij een voorkeur voor dichte struweelbegroeiingen van bramen, hazelaar, adelaarsvaren en kamperfoelie op de overgang van structuurrijk bos naar grasland. Maar ook in grote tuinen, hagen, houtwallen en jonge bosaanplant komt de hazelmuis voor.	www.zoogdiervereniging.nl
Bijl IV	ingekorven vleermuis	Ingekorven vleermuizen maken gebruik van bomenlanen, bossen en stallen in een cirkel met een straal van 8 kilometer rond de kolonies. Stallen zijn erg belangrijk voor ingekorven vleermuizen. De twee bekende grote kraamgroepen in Nederland bevinden zich in een abdij en in een voormalig klooster in Limburg. De ingekorven vleermuis brengt in Nederland de winterperiode door in mergelgroeven.	www.vleermuizenindestad.nl
Bijl IV	kleine dwergvleermuis	De kleine dwergvleermuis is een soort van gesloten tot half open landschap. De kleine dwergvleermuis gebruikt gedurende het hele jaar vooral gebouwen als verblijfplaats. Er zijn in het buitenland echter ook verblijfplaatsen in bomen gevonden.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	kleine hoefijzerneus	De kleine hoefijzerneus jaagt in allerlei halfopen structuurrijke landschappen. Kleine hoefijzerneuzen hangen in grote groepen vrij aan het plafond op warmere vaak lesteengedekte (kerk)zolders of, in warmere streken, in onderaardse ruimtes (gebouwen of grotten).	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	laativlieger	De laativlieger is een gebouwbewonende soort die overal in Nederland wordt aangetroffen, vooral in relatief open gebied. Het is een typische soort van het agrarische landschap en de rand van bebouwingskernen. Verblijfplaatsen van de (kraam)groepen zijn vooral bekend in en op gebouwen: in spouwmuren, achter betimmeringen en daklijsten, onder pannen, op zolders.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	meervleermuis	Kraamkolonies van de soort bevinden zich in diverse typen gebouwen (kerken, boerderijen, woonhuizen), stevast in de nabijheid van waterrijke gebieden. De belangrijkste overwinteringsplaatsen in Nederland liggen in de mergelgroeven van Zuid-Limburg en in bunkers in het Hollandse duingebied en bij Arnhem.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	mopsvleermuis	De mopsvleermuis is een zeer zeldzame soort van oude, structuurrijke loof- en naaldbossen, rivierdalen en landschappen met veel lijnvormige elementen. Mopsvleermuizen maken gebruik van kleine, nauwe spleten aan bomen of gebouwen als verblijfplaats. Als winterverblijf in Nederland zijn ondergrondse kalksteengroeven en ruïnes bekend.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	nathusius' dwergvleermuis = ruige dwergvleermuis	De ruige dwergvleermuis is een soort van half open, waterrijke landschappen met zowel vochtige loofbossen als coniferenbossen. Nabijheid van water is essentieel. De soort komt het hele jaar ook voor in de stedelijke omgeving en zit daarbij zowel in gebouwen (zoals bebouwing uit de jaren 60 en 70 van de vorige eeuw) als in oude bomen met holten.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl ; Soortenstandaard
Bijl IV	noordse woelmuis	De noordse woelmuis leeft in rietlanden, oeverlanden van meren, langs beken en rivieren, en in drassige, extensief gebruikte hooi- en weilanden.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl ; Soortenstandaard
Bijl IV	otter	Otters leven in de oeverzone van allerlei wateren. Otters hebben een sterke voorkeur voor ruig begroeide en bosachtige oeverzones. Bij dichtvriezen van wateren zoeken ze stromende beken, rivieren, open kwelwater, windwakken, spuiwakken bij gemalen.	
Bijl IV	rosse vleermuis	Rosse vleermuizen zijn typische bewoners van oude bomen, maar tegelijkertijd zijn ze gebonden aan open, waterrijk landschap. Zowel solitaire mannetjes, groepen vrouwtjes met jongen als dieren in winterslaap gebruiken boomholten als onderkomen.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl ; Soortenstandaard
Bijl IV	tuimelaar	Zee.	

		biotoop beschrijving	gebruikte bronnen
Bijl IV	tweekleurige vleermuis	De tweekleurige vleermuis is een soort van het open waterrijke laagland. Het is een typische gebouwbewoner, die vanuit haar verblijfplaats hoog (> 50 m) boven meren, rivieren en moeras jaagt. Bij de uit Nederland bekende verblijfplaatsen gaat het in beide gevallen om een woonhuis. In het buitenland wordt de soort vooral gevonden in gebouwen, onder daklijsten en op zolders, in vleermuiskasten, maar ook in bomen. Uitgestorven in 1986.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	vale vleermuis	De vale vleermuis houdt zich 's zomers vooral op in bossen en parkachtige landschappen, het meest in oude loofbossen zonder veel ondergroei, zoals beukenbossen. Het is een bewoner van ruime, warme, hoge zolders bijvoorbeeld van kerken, kloosters, kastelen, scholen en oude woonhuizen. Ze overwinteren meestal op relatief warme plaatsen in groeven, grotten en kelders.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	watervleermuis	De watervleermuis is een boombewonende soort van half open tot gesloten, waterrijk en bosrijk landschap. De (kraam)groepen in de zomer zijn vooral bekend van spleten en gaten in holle bomen, maar worden soms ook op kerkzolders, in vleermuiskasten, bunkers en oude forten gevonden. Als winterverblijf gebruiken ze voornamelijk ondergrondse objecten, zoals grotten, kalksteengroeven, oude steenfabrieken, bunkers, forten, vestingwerken, ijskelders en (kasteel)kelders. Daarnaast worden ook overwinterende dieren gevonden in overkluizingen en oude rioolsystemen, kerktorens en in boomholten.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl ; Soortenstandaard
Bijl IV	wilde kat	Wilde katten hebben grote activiteitsgebieden, meestal tussen de 60 en 350 hectare. De wilde kat komt in West- en Midden-Europa vooral voor in afgelegen gebieden met uitgestrekte, afwisselende en droge, oude eiken-, beuken- of gemengde loofbossen. De hoogste dichtheden worden bereikt in oude bossen met veel structuur, in de vorm van omgevallen bomen, holle bomen, rotsspleten en dassenburchten. Hij is een frequente bezoeker van omliggend grasland en van zonnige kapvlaktes	www.zoogdiervereniging.nl
Bijl IV	witflankdolfijn	Noordzee	
Bijl IV	witsnuitdolfijn	Noordzee	
	wolf	cultuurlandschappen bieden voldoende variatie, vaak met bosranden die dekking bieden en een overdaad aan reeën.	
Bijl IV	boomkikker	De boomkikker is op het land vaak te vinden in of in de buurt van braamstruwelen. Als waterhabitats maken boomkikkers vooral gebruik van poelen en daarop lijkende kleine geïsoleerde wateren zoals vijvers, grachten en moerassen. Ook uit vennen en sloten zijn waarnemingen bekend. De boomkikker mijdt de stedelijke omgeving.	www.ravon.nl
Bijl IV	geelbuikvuurpad	De geelbuikvuurpad leeft in zeer dynamische biotopen, waar continu nieuwe natte plekken ontstaan, zoals overstromingsvlakten van rivieren. Deze tijdelijke ondiepe wateren vormen het natuurlijke voortplantingsbiotoop van de geelbuikvuurpad. Voortplantingsbiotopen zijn ook te vinden in met water gevulde karrensporen, kaalgevreten veedrinkpoelen en natte plekken in weilanden.	www.ravon.nl
Bijl IV	gladde slang	In Nederland het meest in hoogveen en heiden te vinden. Daarnaast komt de soort voor langs infrastructuur (weg- en spoorbermen). Soms worden ook ruderaal terrein (met name spoorwegemplacements), bosranden/struweel en struweel gemeld. Er zijn sporadische waarnemingen bekend van stad en dorp, agrarisch gebied en van halfnatuurlijke graslanden. Een verspreide begroeiing van bomen en struiken kan in het leefgebied aanwezig zijn, maar massale bosopslag wordt niet verdragen. De bodemvegetatie bestaat meestal uit structuurrijke, oude heide, maar vergraste terreindelen zijn ook zeer in trek. Dikke, vervilte vegetaties van bochtige smele en pijpenstrootje vormen een geschikt leefgebied. De overwinteringsplaatsen zijn relatief hoog en droog gelegen en worden vaak door opslag beschermd tegen te extreme weersinvloeden.	www.ravon.nl

		biotoop beschrijving	gebruikte bronnen
Bijl IV	heikikker	Heikikkers komen vooral voor in vochtige heidegebieden waar sprake is van veenvorming, en in hoog- en laagveengebieden. Ook in de rest van zijn verspreidingsgebied is vocht en veenvorming een belangrijk element van zijn biotoop. Maar hij wordt ook wel aangetroffen in vochtige schraalgraslanden, duinvalleien, bosranden, langs meren en rivieren en in komkeigebieden. De aanwezigheid van laag struweel en hoge kruidige gewassen is hier van belang. Het voortplantingsbiotoop bestaat uit ondiepe stilstaande wateren met oevervegetatie.	www.ravon.nl; soortenstandaard
Bijl IV	kamsalamander	Kamasalamanders leven in kleinschalige landschappen met bospercelen, heggen en struwelen. Het voortplantingsbiotoop bestaat voornamelijk uit matig voedselrijke tot voedselrijke, stilstaande wateren met een goed ontwikkelde onderwatervegetatie. Veel vindplaatsen zijn beek- of rivierbegeleidend.	www.ravon.nl; soortenstandaard
Bijl IV	knoflookpad	Knoflookpadden hebben een voorkeur voor agrarisch gebied, ruderaal terrein (volkstuinten etc.) en halfnatuurlijke graslanden. De soort wordt relatief veel aangetroffen in rivierbegeleidende wateren (kolken, oude meanders) en in de wat voedselrijkere vennen, vaak gelegen op de overgang van heide naar cultuurlandschap.	www.ravon.nl
Bijl IV	muurhagedis	Muurhagedissen komen voor op warme, stenige plekken, zoals rotswanden en stadsmuren. Ook op spoortrajecten.	www.ravon.nl
Bijl IV	poelkikker	Poelkikker is een zon- en warmteminnende soort met een voorkeur voor onbeschaduwde wateren. De oeverzone moet bij voorkeur goed begroeid zijn. En het water is vaak vrij omvangrijk of maakt deel uit van een groter complex van wateren. De poelkikker is een kritische soort, die houdt van voedselarm, schoon water. Poelkikkers overwinteren meestal op het land en niet in het water.	www.ravon.nl; soortenstandaard
Bijl IV	rugstreeppad	De rugstreeppad is een bewoner van zandige terreinen met een betrekkelijk hoge dynamiek, zoals de duinen, de uiterwaarden van de grote rivieren, opgespoten terreinen, heidevelden en akkers. Maar hij wordt ook op klei- en veengronden aangetroffen. Voor de voortplanting is de rugstreeppad afhankelijk van ondiepe wateren, die vrij snel opwarmen. Vaak wordt gebruik gemaakt van tijdelijke poeltjes en plassen, maar ook slootjes en vennen kunnen geschikt zijn.	www.ravon.nl; soortenstandaard
Bijl IV	vroedmeesterpad	De vroedmeesterpad wordt aangetroffen op ruderaal plaatsen (groeven, oude bebouwing en kerkhoven) en in hellingbossen en graften. De soort wordt in zekere zin gezien als een cultuurvolger. Een stenige structuur van de bodem is de belangrijkste bepalende factor voor vestiging.	www.ravon.nl
Bijl IV	zandhagedis	In Nederland is het voorkomen van de zandhagedis sterk gebonden aan duin- en heidegebieden. Daarnaast komt de soort voor langs infrastructuur (weg- en spoorbermen) en op ruderaal terrein (vooral spoorwegemplacements). Sporadisch worden ook bosranden en struweel gemeld. De optimale habitat is een mozaïek van rijk gestructureerde dwergstruikvegetatie, afgewisseld met hogere grassen, 'kale' grond en plekken met open zand. De structuurdiversiteit is daarbij belangrijk.	www.ravon.nl; soortenstandaard
Bijl IV	donker pimpernelblauwtje	Ruige begroeiingen van vochtige, matig voedselrijke graslanden die in beheer zijn als hooiland en een tot twee keer per jaar worden gemaaid. Zulke plaatsen zijn te vinden in beekdalen, nabij moerassen, in vochtige graslanden en langs wegbermen.	www.vlindernet.nl
Bijl IV	grote vuurvlieder	Laagveenmoeras; het is noodzakelijk dat een grote oppervlakte moerasgebied aanwezig is met een mozaïek van rijk veenmosrietland, rietland en hooiland. Waardplant is waterzuring.	www.vlindernet.nl
Bijl IV	pimpernelblauwtje	Vochtige, vrij voedselarme hooilanden waarin de waardplant grote pimpernel groeit en de waardmieren leven. Vaak zijn dit enigszins moerassige graslanden in beekdalen of bij meren.	www.vlindernet.nl
Bijl IV	tijmblauwtje	Droge, zonnige en warme graslanden, meestal op zuidhellingen. Waardplant is grote tijm op kalkrijke grond en kleine tijm op zandgrond.	www.vlindernet.nl
Bijl IV	zilverstreephooibeestje	Open plekken en bosweiden in vochtige bossen: grazige ruigten en ruige graslanden langs waterloopjes in bossen of nabij bosranden. Waardplanten zijn diverse gras- en soms zeggensoorten, waaronder smeie, zwenkgras, hondstarwegras en struisriet.	www.vlindernet.nl

		biotoop beschrijving	gebruikte bronnen
Bijl IV	bronslibel	Traag stromende (delen van) beken en rivieren, meestal met bomen en struiken op de oever.	www.libellennet.nl
Bijl IV	gaffellibel	Rivieren en grotere beken. De gaffellibel komt voor in rivieren en grote beken met een bodemsubstraat van bij voorkeur kiezels of grof zand. Vaak staan er bomen en struiken op de oevers, maar een deel van de oever moet onbegroeid zijn. De wateren zijn minimaal enkele meters breed en niet of nauwelijks begroeid.	www.libellennet.nl
Bijl IV	gevekte witsnuitlibel	Laagveenmoerassen en vegetatierijke vennen en duinplassen. De meeste gevekte witsnuitlibellen zijn te vinden bij verlandingszones van laagveenmoerassen. Daarnaast kunnen ze voorkomen in bosplassen en verlandingszones van hoogveen- en heidevennen op de hoge zandgronden en randzones van hoogveen. In de duinen is de soort gevonden bij verlandingsvegetaties met een laagveen karakter. Deze biotooptypen hebben met elkaar gemeen dat het water helder, ondiep (één meter of minder), matig voedselrijk en beschermd gelegen is.	www.libellennet.nl
Bijl IV	groene glazenmaker	Stilstaande wateren met dichte krabbenscheervelden: plassen, sloten en petgaten in laagveengebieden en sloten in veenweidegebieden. Omgeving Waalwijk en Langstraat aangewezen als potentieel leefgebied.	www.libellennet.nl
Bijl IV	noordse winterjuffer	Voortplantingshabitat is te vinden in petgaten en sloten in laagveenmoerassen, meestal met lisdodde en riet. Daarnaast ook bij plassen met brede rietkraag of andere laagveenachtige vegetatie. Beschutte plaatsen in heidevelden, velden van pijpenstrootje, halfopen (moeras)bossen met ondergroei van pijpenstrootje vormen de overwinteringshabitat.	www.libellennet.nl
Bijl IV	oostelijke witsnuitlibel	De oostelijke witsnuitlibel is een karakteristieke libel van zwakgebufferde, vaak wat venige wateren op een voedselarme bodem. Dit zijn overwegend vennen, randzones van hoogveen, matig voedselarme moerassen en plasjes in grindgroeves. De wateren waarin de soort zich voortplant, hebben doorgaans een uitgebreide verlandingsvegetatie met verschillende soorten zeggen.	www.libellennet.nl
Bijl IV	rivierrombout	De rivierrombout is een uitgesproken bewoner van grote rivieren. Hij komt vooral voor in delen van de rivier met een zandbodem of zandig tot slibrijke waterbodem.	www.libellennet.nl
Bijl IV	sierlijke witsnuitlibel	De sierlijke witsnuitlibel wordt vooral aangetroffen in matig voedselarme tot vrij voedselrijke plassen en meren met een gevarieerde waterplantenbegroeiing. De oever is op zijn minst deels beschermd door bos of bomen, ook wel door brede rietkragen. Het gaat hierbij om oude rivierarmen, visvijvers, voormalige afgravingen en vennen.	www.libellennet.nl
Bijl IV	houting	De houting komt voor in stromende rivieren en kustwateren. Volwassen vissen trekken in scholen in het najaar de rivieren op een paaien in de herfst en wintermaanden niet al te ver landinwaarts.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	steur	Paaiplaatsen van de steur liggen in de benedenloop van een rivier vanaf het punt waar geen invloed meer merkbaar is van het zoute water. Voor een geslaagde intrek is directe toegang tot de rivier en een geleidelijke overgang van zout naar zoet water vereist. Luwteplaatsen met ondiep water met een rijke schakering aan bodembewonende organismen die als voedsel kunnen dienen voor larven en juvenielen van de steur zijn noodzakelijk, bijvoorbeeld nevengeulen in de uiterwaard, die vanaf de hoofdstroom bereikbaar zijn.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	drijvende waterweegbree	De drijvende waterweegbree groeit in uiteenlopende stilstaande of zwak stromende wateren, zoals heide- en veenplassen, duinplassen, meren, afgesloten rivierarmen, laaglandbeken, kanalen, sloten, watervoerende greppels en vijvers. Het best gedijt plant in water dat helder, fosfaatarm, kalkarm en voedselarm of matig voedselrijk is; plaatselijk bevat het water veel ijzer.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	groenknolorchis	De groenknolorchis groeit op zonnige, natte plaatsen, die voorkomen in sterk basisch milieu. Zij komt voor in pionierstadia van kalkrijke valleien in het duingebied, waar de basenrijckdom het gevolg is van restinvloed van zeewater. Bovendien in jonge, niet verzuurde trilvenen en veenmosrietlanden in het laagveengebied. Vroeger ook in beekdalen en kalkrijke moerassen in het binnenland met basenrijke kwel.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl

		biotoop beschrijving	gebruikte bronnen
Bijl IV	kruipend moerasscherm	Waterkanten (open plekken aan oevers van beken, zoete kreken en ondiepe poelen en en in en langs sloten aan de rand van veengebieden), zeeduinen (langs drinkpoelen, in binnenduinauweiland en duinvalleien), grasland (extensief begraasde weiland en oud grasland), ijsbanen en uiterwaarden (langs beken en kleine rivieren). De plant groeit in weilanden die niet of nauwelijks bemest worden en die 's winters ondiep onder water staan en 's zomers slechts oppervlakkig uitdrogen.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	zomerschroeforchis	Heide (moerassige tot vochtige plaatsen) en grasland (heischraal grasland, blauwgrasland en beekdalgrasland). Elders ook in zeeduinen (duinvalleien).	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	brede geelrandwaterroofofkever	De brede geelrandwaterroofofkever is een bewoner van grote, stilstaande wateren, in het bijzonder meren, vennen, grind- en bruinkoolgroeven, en (vis)vijvers.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	gestreepte waterroofofkever	De gestreepte waterroofofkever komt vooral voor in het binnenland in onvervuild, voedselarm tot matig voedselrijk water van meer dan 50 cm diepte met een goede waterkwaliteit. Het kunnen zowel smalle (2,5 meter) als brede (25 meter) sloten of petgaten zijn. Het water is helder en bevat weinig fytoplankton (microscopische algen). Vegetatie is meestal spaarzaam aanwezig.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	heldenbok	De heldenbok komt voor bij oude maar nog levende eiken. Het gaat hierbij meestal om kwijnende deels beschadigde bomen die alleen staan en door de zon beschenen worden. De larven van de heldenbok leven in stammen van eikenbomen. Een populatie van de heldenboktor kan zich alleen langdurig handhaven op plekken waar meerdere oude, deels of geheel vrijstaande eiken aanwezig zijn. Hoewel de soort kan vliegen is de soort erg plaatstrouw waardoor nieuwe biotopen niet snel gekoloniseerd worden.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
Bijl IV	juchtleerkever	De larven van de juchtleerkever leven in molm van dikke, holle loofbomen waarbij bomen met een open of halfopen standplaats geprefereerd worden. Het gaat dan ook vaak om bomen in houtwallen of bosranden. Soms worden afgebroken stammen gebruikt.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
	vermiljoenkever	De larven van de vermiljoenkever leven van afbrekend hout achter schors, maar ze voeden zich waarschijnlijk ook met andere houtbewonende insecten.	
Bijl IV	bataafse stroommossel	De Bataafse stroommossel prefereert gestructureerde grofzandige sedimenten en is daardoor grotendeels gebonden aan stromende wateren zoals rivieren, beken of wateren die in verbinding staan met de rivier.	www.mineleni.nederlandsesoorten.nl
	platte schijfhoren	Stilstaand water. De soort heeft een voorkeur voor veenbodems en lijkt in het veenweidegebied weinig kritisch. Buiten het veenweidegebied komt de soort alleen voor in sloten met een goede waterkwaliteit en een goed ontwikkelde watervegetatie.	soortprotocol Stowa
nest1	steenuil	Steenulen leven in diverse halfopen landschappen. Favoriet zijn extensief gebruikte graslanden en andere kleinschalige agrarische gebieden. De aanwezigheid van heggen, houtwallen en (knot)bomenrijen is van groot belang. Gebroed wordt in hopen; in Nederland vaak in knotwilgen, steenuil kasten en boerenschuren.	www.vogelbescherming.nl ; soortenstandaard
nest2	gierzwaluw	Stedelijk gebied. De huizen, kantoorgebouwen, hotels, kerken en andere bouwsels van de mens zijn voor de gierzwaluw net een rotslandschap vol met holtes. Sommige van die holtes zijn prima geschikt om in te broeden: vaak zijn het de kieren tussen dakpannen en de tengels (panlatten) waarop deze rusten, bovenop hoge gebouwen. Ook spouwmuur-isolatiegaten en andere holtes voldoen vaak als broedplaats voor de gierzwaluw.	www.vogelbescherming.nl ; soortenstandaard
nest2	roek	Akkers, bos, weiden (kleinschalig), weilanden (uitgestrekt). Broeden graag in vrijstaande opgaande groepen bomen, vooral populieren. Koloniebroeder.	www.sovon.nl ; www.vogelbescherming.nl ; soortenstandaard
nest3	grote gele kwikstaart	Heldere, vaak snelstromende en ondiepe beken met stenige (delen van de) oevers en de oevers van meren. Overwintert in Nederland soms ook op platte daken in steden.	www.vogelbescherming.nl
nest3	kerkuil	Veel voorkomende broedplaatsen zijn boerenschuren, kerktorens en andere bouwwerken, een enkele keer ook holle bomen.	www.vogelbescherming.nl ; soortenstandaard
nest3	oehoe	Uitgestrekte, gevarieerde bossen met veel reliëf in het terrein (steile rotshellingen, heuvels en dalen). Gebroed wordt zowel in bomen als op richels en in spleten in rotswanden. Groot territorium	www.vogelbescherming.nl
nest3	ooievaar	Landelijke bebouwing (broedlocaties) afgewisseld met graslanden, oevers, hooilanden (kleinschalig) om te foerageren.	www.vogelbescherming.nl

		biotoop beschrijving	gebruikte bronnen
nest3	slechtvalk	Open landschappen om op vogels te jagen en hoge bouwwerken om in te broeden (nestkasten).	werkgroepslechtvalk.nl
nest4	boomvalk	Open gebieden (hoogveen, moerassen, plassen) met veel variatie en een ruime hoeveelheid prooidieren, omgeven door bos of bosjes.	www.vogelbescherming.nl
nest4	buizerd	Akkers, bos, cultuurlandschappen, graslanden, heide, hoogveen, platteland, weiden (kleinschalig), weilanden (uitgestrekt).	www.vogelbescherming.nl ; soortenstandaard
nest4	havik	bos, heide, hoogveen	www.vogelbescherming.nl
nest4	ransuil	Bos, buitengebied, cultuurlandschappen, platteland. Open gebieden met voldoende landschapselementen als bosjes, houtwallen en dichte hagen	www.vogelbescherming.nl
nest4	sperwer	Bos, hoogveen, park en tuin, stedelijk gebied	www.vogelbescherming.nl
nest4	wespendief	Bos, heide, hoogveen. Vaak oude, gemengde bossen	www.vogelbescherming.nl
nest4	zwarte wouw	Akkers, bos, moeras, rivieren	www.vogelbescherming.nl
nest5	blauwe reiger	Beken en meren, intergetijdenzone, kust, moeras, oevers, plassen, rivieren, stedelijk gebied	www.vogelbescherming.nl
nest5	boerenzwaluw	broedt in open schuren en onder brede dakoverstekken, onder bruggen en incidenteel ook op andere beschutte plaatsen. Ook komt de boerenzwaluw veel voor in de omgeving van water, waar de zwaluwen raketings overheen scheren om muggen te verzamelen	www.vogelbescherming.nl
nest5	bonte vliegenvanger	vooral aangetroffen in loof- en gemengde bossen, met open plekken en een gevarieerde structuur.	www.vogelbescherming.nl
nest5	boomklever	Soortenrijke bossen met loofbomen, het liefst oude eiken, en enkele open plekken zijn uitstekend geschikt voor de boomklever. De soort is gebonden aan het voorkomen van spechten, welke de broedholten uithakken waarvan de boomklever gebruik maakt	www.vogelbescherming.nl
nest5	boomkruiper	Bos, park en tuin	www.vogelbescherming.nl
nest5	bosuil	Loofbossen vormen de belangrijkste biotoop, maar bosuilen zoeken ook regelmatig het landelijk gebied op, mits er voldoende bosjes met enkele oude bomen aanwezig zijn. Die bomen worden gebruikt als uitkijkpost	www.vogelbescherming.nl
nest5	brilduiker	In Nederland heeft de brilduiker zich vooral gevestigd op landgoederen met grote vijverpartijen en weelderige bossen	www.vogelbescherming.nl
nest5	draaihals	Bos, hoogveen. Nest in vermolmd loofbomen	www.vogelbescherming.nl
nest5	eidereend	Intergetijdenzone, wad, zee	www.vogelbescherming.nl
nest5	ekster	Akkers, bos, stedelijk gebied, weiden (kleinschalig), weilanden (uitgestrekt)	www.vogelbescherming.nl
nest5	gekraagde roodstaart	Gevarieerde, oude gemengde bossen met open plekken (heidevelden, schraalgraslanden of andere open gebieden) met een ruim aanbod van spechtengaten in de bomen.	www.vogelbescherming.nl
nest5	glanskop	in loofbossen van minimaal 4 hectare, struweel, groepen verspreid staande bomen, boomgaarden, tuinen en dichte heggen. De nestholte wordt gemaakt in rottend hout, maar zeer af en toe maakt de glanskop van nestkasten gebruik	www.vogelbescherming.nl
nest5	grijze vliegenvanger	Open loof- en gemengde bossen, bosranden met struwelen en parkachtige gebieden	www.vogelbescherming.nl
nest5	groene specht	Gevarieerde, open bossen met veel oude loofbomen	www.vogelbescherming.nl
nest5	grote bonte specht	Loof- en gemengde bossen met een diverse opbouw (jonge en oude bomen, dicht en open bos)	www.vogelbescherming.nl
nest5	hop	open tot halfopen, liefst droge terreinen, die broedt in boomholtes, rotsen en oude gebouwen	www.vogelbescherming.nl
nest5	huizwaluw	omgeving van gebouwen/ bruggen, vaak wit (licht) van kleur	www.vogelbescherming.nl
nest5	ijsvogel	Beken en meren, moeras, oevers, park en tuin, plassen, rietland en ruigte, rivieren en vennen met helder water	www.vogelbescherming.nl
nest5	kleine bonte specht	loof- en gemengde bossen met zachte boomsoorten (berk, wilg, els en populier) en veel dood hout.	www.vogelbescherming.nl
nest5	kleine vliegenvanger	voorkeur voor loofbos, met een weelderige rijke ondergroei in de buurt van water, maar ook in gemengd bos	www.vogelbescherming.nl
nest5	koolmees	Bos, park en tuin, stedelijk gebied	www.vogelbescherming.nl
nest5	kortsnavelboomkruiper	gemengde oude bossen	www.vogelbescherming.nl
	middelste bonte specht	Oud loofbos, waarin met name oude eiken voorkomen. Ook houden ze van open plekken in het bos. In tegenstelling tot	www.vogelbescherming.nl
nest5	oeverzwaluw	Beken en meren, buitengebied, oevers, rivieren, bouwterreinen. Steile oevers (zandig materiaal) om in te broeden	www.vogelbescherming.nl
nest5	pimpelmees	Bos, park en tuin, stedelijk gebied	www.vogelbescherming.nl
nest5	raaf	uitgestrekte gebieden waarin bossen en heide elkaar afwisselen. Gebroed wordt in open bossen met weinig ondergroei	www.vogelbescherming.nl

		biotoop beschrijving	gebruikte bronnen
nest5	ruigpootuil	broeden in dichte dennen- of gemengde bossen, vaak met kaalslagen of open stukken in de buurt. Gebruikt vaak oude nestholten van zwarte specht	www.vogelbescherming.nl
nest5	spreeuw	Bos, graslanden, park en tuin, stedelijk gebied, weiden (kleinschalig). Broeden in holtes/ nestkasten	www.vogelbescherming.nl
nest5	tapuit	Duinen, grassteppe, heide, hoogveen, stuifzanden, weiden (kleinschalig) met (oude) konijnenholten om in te broeden	www.vogelbescherming.nl
nest5	torenvalk	agrarische landschap, open natuurlandschappen, langs wegen en in boomgaarden. In het landschap moeten enkele hoge bomen of uitkijkpunten aanwezig zijn waar ze ook in kunnen broeden. Maakt zelf geen nest, maar broedt in nestkasten, oude nesten van kraaien en in of op gebouwen. Wegbermen, akkerranden, dijkbegroeiingen, overhoekjes en ruigtevegetaties zijn de plekken bij uitstek waar torenvalken zoeken naar hun favoriete prooi: veldmuizen	www.vogelbescherming.nl
nest5	zeearend	Open wateren zoals meren en rivieren, omgeven door bossen en open terreinen. Groot territorium	www.vogelbescherming.nl
nest5	zwarte kraai	Akkers, bos, park en tuin, stedelijk gebied, weiden (kleinschalig)	www.vogelbescherming.nl
nest5	zwarte mees	Bos, park en tuin; aanwezigheid van naaldbomen van belang	www.vogelbescherming.nl
nest5	zwarte roodstaart	broeden in allerlei holten in stenige omgevingen: van rotsen tot ontluchtingsgaten in spouwmuren. Sterke voorkeur voor warme en droge plaatsen. In stedelijke gebieden vormen alle gebouwen, schuttingen en tuinen een prima alternatief voor het natuurlijke habitat	www.vogelbescherming.nl
nest5	zwarte specht	Oude bossen met een flink aandeel loofbomen en dode bomen. Zwarte spechten eten vooral houtmieren en die leven onder de bast van dode bomen. Aanwezigheid houtmieren van groot belang. Groot territorium.	www.vogelbescherming.nl